

LBRIS

We know
books

Aurelia Nedelcu

Literatura română pentru BAC

Concepte operaționale

 Booklet
București, 2013

LBRIS

CUPRINS

We know books

1. ASPECTE GENERALE

1.1. Situația de comunicare	3
1.2. Comunicarea în scris/ comunicarea orală	4
1.3. Funcțiile comunicării	5
1.4. Autorul	7
1.5. Cititorul	7
1.6. Opera literară	7
1.7. Ficțiunea	7
1.8. Tema	7
1.9. Motivul literar	7
1.10. Compoziția	8
1.11. Titlul	8
1.12. Imaginea artistică	9
1.13. Textul literar / nonliterar	10
1.14. Modurile de expunere	11
1.15. Figurile de stil	18
1.16. Curentele literare	26

2. OPERA EPICĂ

2.1. Proza	39
2.2. Acțiunea	39
2.3. Personajul literar	40
2.4. Modalitățile de caracterizare a personajului literar	43
2.5. Naratorul	44
2.6. Modalități ale narării	47
2.7. Perspectiva narativă	47

2.8. Construcția subiectului	49
2.9. Incipitul	50
2.10. Finalul	50
2.11. Conflictul	52
2.12. Relațiile spațiale și temporale	53
2.13. Episodul	54
2.14. Scena	54
2.15. Secvența narativă	54
2.16. Tabloul	55
2.17. Basmul	56
2.18. Fabulosul	58
2.19. Fantasticul	58
2.20. Povestirea	60
2.21. Nuvela	62
2.22. Romanul	63

3. OPERA DRAMATICĂ

3.1. Dramaturgia	67
3.2. Actul	67
3.3. Scena	67
3.4. Tabloul	67
3.5. Replica	68
3.6. Intriga	68
3.7. Conflictul	68
3.8. Personajul	69
3.9. Modurile de expunere	69
3.10. Comedia	70
3.11. Comicul	72

3.12. Tragicul	74
3.13. Drama	74

LBRIS

We know
books

4. OPERA LIRICĂ

4.1. Eul liric	76
4.2. Versul	77
4.3. Strofa	77
4.4. Prozodia	78
4.5. Piciorul metric	78
4.6. Ritmul	78
4.7. Măsura	79
4.8. Rima	80
4.9. Secvența poetică	81
4.10. Tabloul	81
4.11. Simetria	81
4.12. Lirismul	82
4.13. Poezia	84
4.14. Arta poetică	85
4.15. Pastelul	85
4.16. Meditația	87
4.17. Elegia	87
4.18. Poemul	88
4.19. Idila	88
4.20. Oda	89
4.21. Satira	90
4.22. Glosa	90
4.23. Rondelul	91
4.24. Sonetul	91

Editura Booklet
CP 27-494, București
www.booklet.ro
Tel.: 021 4303095

Pentru comenzi:
tel: 021 430.3095
email: comenzi@booklet.ro
web: www.booklet.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NEDELCU, AURELIA

Literatura română pentru BAC: concepte operaționale

/ Aurelia Nedelcu. - București: Booklet, 2007

ISBN 978-973-7752-40-6

821.135.1.09(075.35)

© **Editura Booklet**, 2013

Toate drepturile asupra lucrării aparțin editurii

Lucrare executată la Imprimeria „Oltenia” – Craiova

1. Aspecte generale

1.1. Situația de comunicare presupune actul transmiterii unor informații referitoare la evenimente, fapte, atitudini, idei, stări, sentimente etc.

Elementele situației de comunicare:

- **emițătorul** – cel care transmite o informație;
- **receptorul** – cel care primește informația.

În comunicarea dialogată, emițătorul și receptorul își schimbă, pe rând, posturile, rolurile lor fiind deci reversibile:

- **mesajul** – informația transmisă.
- **codul** – sistemul de semne în care este organizată informația.

Codul trebuie să fie cunoscut, în egală măsură, emițătorului și receptorului, pentru ca mesajul să se poată produce / înțelege.

El poate fi verbal (limba) sau nonverbal (alfabetul Morse, semnele rutiere, stenografia, gesturile etc.).

- **canalul** – mediul prin care sunt transmise semnalele aparținând unui cod (aerul, în comunicarea orală; poșta; poșta electronică; telefonია mobilă etc.).

- **contextul** – cadrul în care se desfășoară comunicarea (o încăpere, strada etc.); ansamblul de informații cunoscut atât de emițător cât și de receptor, care favorizează înțelegerea noului mesaj.

Schimbul de informații între doi sau mai mulți vorbitori (locutori) dă naștere unei *situații de comunicare dialogată*.

1.2. Comunicarea în scris presupune:

- selectarea unui limbaj potrivit contextului și adecvat relației dintre emițător și receptor;
- o bună organizare a ideilor;
- o exprimare mai îngrijită;
- predominarea enunțurilor declarative (încheiate cu punct);
- diminuarea nuanțelor afective.

Comunicarea orală se definește, în general, prin:

- situarea emițătorului și a receptorului în același timp și în același spațiu;
- contactul verbal și vizual;
- succesiunea întrebare-răspuns;
- transformarea emițătorului în receptor și invers;
- principiul cooperativ (receptorul acceptă invitația / provocarea la dialog);
- principiul politeții (*pozitive* – utilizarea unor termeni / formule de adresare care îi apropie pe vorbitori; *negative* – folosirea unor termeni / formule de politețe care păstrează distanța dintre vorbitori, dictată de diferența de vârstă, de

- poziția socioculturală etc.);
- naturalețea exprimării (aparitia interjecțiilor, a vocativelor, a propozițiilor eliptice);
- enunțuri interogative și exclamative (însoțite de semnele de punctuație corespunzătoare);
- apariția nuanțelor afective;
- folosirea unor termeni / expresii din sfera limbajului colocvial ș.a.;
- e susținută de elemente ale *comunicării nonverbale* (mimică, gesturi, poziția corpului) și ale *comunicării paraverbale* (intonație, tonalitate, ritmul vorbirii, accent de insistență, pauză).

1.3. Funcțiile comunicării

- **emotivă (expresivă)** – axată asupra emițătorului, evidențiază individualitatea psihologică / emoțională a vorbitorului, într-un anumit moment, revărsată în limbaj. Ex: „Scăpasem de ceva greu, de ceva ucigător. Îmi venea să cânt, să alerg.” (M. Eliade, *Maitreyi*).
- **conativă (persuasivă)** – axată asupra receptorului; se referă la efectul de convingere pe care mesajul trebuie să-l exercite asupra lui. Este semnalată de prezența substantivelor la vocativ, a verbelor la imperativ. Ex: „Ajunge, Ionel! destulă dulceață, mamă!” (I.L. Caragiale – *Vizită*)

- **fatică** – axată asupra canalului; urmărește stabilirea și menținerea contactului între emițător și receptor, păstrarea deschisă a canalului.

Ex: Ești atent la ce-ți spun?

- **referențială** – axată pe referent (obiectul / persoana / situația despre care se comunică); fixează un suport obiectual al comunicării.

Ex: George este un copil bine-crescut.

- **poetică** – axată asupra mesajului, asupra formei lui, pe care o scoate în evidență.

Nu este caracteristică doar limbajului poetic, ci limbajului artistic, în general. Poate apărea în stilul publicistic dar și în construcțiile paremiologice (proverbe, zicători). Ex: „Cu galben și cu roșu își coase codrul ia.” (Ion Pillat – *În vie*); „Banul e ochiul dracului”.

- **metalingvistică** – axată asupra codului; permite limbii să-și definească propriile elemente (semne). Ex: Substantivul *strigătură* este derivat de la verbul *a striga*.

1.4. Autorul este persoana reală care se documentează (jurnalist, om de știință) sau închipuie, plecând de la datele realului (scriitor, pictor, muzician etc.) și construiește o operă.

1.5. Cititorul este persoana care devine receptorul operei, prin actul lecturii.

1.6. Opera literară este o creație în care autorul îmbină elementele realității cu ficțiunea, rezultând un univers propriu de gândire și de simțire, susținut de o formă (expresie) artistică unică.

1.7. Ficțiunea (lat. *fictio*: „creație a imaginației”, „născocire”). Este o caracteristică a creației artistice de a da iluzia realității unor fapte sau personaje născocite. Scriitorul nu face o copie a realității, ci o transfigurare a ei; în consecință, poate fi considerată primul semn al artei.

1.8. Tema (lat. lit. *thema* – „subiect”) reprezintă un aspect din realitate, transfigurat artistic și prezentat de către autor, în mod subiectiv, în opera literară.

Exemple: istoria, natura, iubirea, familia, adolescența etc.

1.9. Motivul literar (fr. *motif*) este o particularizare a temei, un element de construcție a ei.

De obicei este numit în operă printr-un cuvânt sau o sintagmă (ex: luna, marea, floarea albastră), dar poate fi și sugerat (ex: singurătatea, angoasa, spleenul).

În funcție de importanța lor în opera literară, motivele sunt: a) *centrale* sau *fundamentale*, devenind adeseori *leitmotive*; b) *laterale* sau *secundare*.

Motivul poate fi reprezentat de un obiect (ex: paloșul), de o ființă (ex: calul năzdrăvan), de o situație (ex: moartea simbolică), de un proces (ex: inițierea) etc.

Se pot deosebi motive ce definesc anumite curente literare: romantismul – visul, dedublarea, nocturnul, selenarul, floarea albastră etc., simbolismul – nevroza, spleenul, cromatica etc.

1.10. Compoziția (fr. *composition* – „asamblarea, unirea mai multor elemente într-un tot”). Desemnează modul de organizare internă a operei literare, dispunerea diferitelor ei elemente (acțiuni, personaje, versuri într-un întreg artistic), astfel încât să rezulte o anumită semnificație.

1.11. Titlul (gr. *titlos*, lat. *titulus*) este un cuvânt (ex „Luceafărul”), o sintagmă (ex: „Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război”) sau, mai rar, o propoziție (ex: „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii”) care anunță realist sau simbolic un conținut artistic.

După Jean Ricardou, „nefiind nici alt text, nici chiar textul, titlul este un onomatekst: formează numele textului”.

Titlul poate face trimitere la un personaj principal (ex: „Ion”, de Liviu Rebreanu), la un personaj secundar, cu un rol esențial în operă (ex: „Mara” de Ioan Slavici), la o situație reprezentativă (ex: „O scrisoare pierdută”, de I.L. Caragiale), la un obiect simbolic (ex: „Baltagul”, de M. Sadoveanu), la o stare sufletească (ex: „Plumb”, de George Bacovia), la un mit (ex: „Paradis în destrămare” de Lucian Blaga), la un destin (ex: „Povestea lui Harap-Alb” de Ion Creangă), la o specie (ex: „Pasteluri” de V. Alecsandri) etc.

În viziunea aceluiași autor francez, se poate distinge între *titlul-hiperbolă* („cartea promite, sub un anumit aspect, mai mult decât oferă”) și *titlul-litotă* („cartea oferă mai mult decât promite”).

În general, titlul oferă o cheie de lectură a textului și este o primă formulă de captare a lectorului în interiorul universului de ficțiune propus de autor.

1.12. Imaginea artistică (lat. *imago*, fr. *image*)

Se referă la forma concretă pe care o ia ideea artistică, la reprezentarea artistică a lumii prin cuvânt. Pluralitatea sensurilor imaginii artistice diferențiază gândirea artistică de cea conceptual-științifică.

Prin intermediul imaginii artistice, particularul devine general iar generalul capătă note particulare.

În funcție de aspectul senzorial vizat, se disting imagini vizuale, auditive, olfactive, dinamice etc.

Opera literară în sine poate fi considerată o imagine artistică, o reflectare individuală, subiectivă a lumii.

1.13. Textul literar / nonliterar

În raport cu realitatea textul poate fi:

a) nonliterar;

Trăsături:

- se raportează strict la anumite aspecte din realitate;
- scopul său principal este cel informativ;
- atitudinea emițătorului este, în general, obiectivă;
- nu urmărește exercitarea unui efect emoțional asupra receptorului;
- utilizează sensul denotativ (propriu) al cuvintelor;
- apare ca: afiș, reclamă, anunț publicitar, lege, a-deverință, dare de seamă, instrucțiuni de folosire a unor aparate, descriere geografică sau istorică etc.

b) literar

Trăsături:

- este rezultatul ficțiunii, chiar dacă e inspirat din realitate;
- scopul său principal este să impresioneze, să exercite un efect emoțional asupra lectorului;
- atitudinea autorului este, în general, subiectivă;
- expresia în care apare înveșmântat conținutul este tot atât de importantă sau chiar mai importantă decât ideea transmisă;

- utilizează sensul constativ (figurat) al cuvintelor;
- are o construcție specifică.

Reunind trăsături ale ambelor categorii de texte, dar dovedind puternice afinități cu sfera artistică, unele scrieri care, în mod obișnuit, nu sunt considerate literare (reportaje, jurnale, scrisori) sunt atașate literaturii, sub denumirea de *texte de graniță*.

1.14. Modurile de expunere sunt mijloace prin care autorul își dezvăluie viziunea asupra lumii și prezintă o realitate interiorizată, transfigurată – fie nemijlocit, fie prin intermediul personajelor.

În funcție de scopul reprezentării artistice, se deosebesc ca moduri de expunere:

- **narațiunea** (axată pe *acțiune*);
- **descrierea** (concentrată asupra unui *tablou*);
- **dialogul** (surprinzând *vorbirea directă*).

Toate cele trei moduri de expunere pot apărea atât în versuri cât și în proză. De obicei narațiunea este asociată genului epic, descrierea – genului liric și dialogul – genului dramatic. Însă ele pot coexista în cadrul aceleiași opere, susținându-se reciproc și sporind astfel posibilitățile de semnificare ale textului. Apartenența la un anumit gen literar se decide prin supremația unuia dintre modurile de expunere dar și pe baza unor trăsături de conținut sau de formă ale scrierii.